

Lausuntopyyntö 27.5.2020
Oikeusministeriö / lausuntopalvelu

Rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttaminen

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamisesta koskevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Liitto toteaa näkemyksensä asiasta seuraavaa:

1. Liitto kannattaa esitystä. Luonnoksessa on punnittu huolellisesti lakimuutoksen vaikutuksia ja esitetty rikoslain muutos on liiton näkemyksen mukaan oikeassa suhteessa luonnoksessa esiin tuotuihin tavoitteisiin.
2. Esityksellä on sekä sananvapautta edistäviä että sananvapautta rajoittavia vaikutuksia. Lakimuutoksella pyritään ennen kaikkea lieventämään ns. vaientamisvaikutusta eli heikentämään mahdollisuutta vaikeuttaa sananvapauden käyttöä mm. journalisteihin ja heidän tietolähteisiinsä kohdistuvien laittomien uhkauksien.

Koska laittoman uhkauksen tunnusmerkistöä ei muuteta, kyse ei varsinaisesti *de iure* ole uudesta sananvapauden rajoituksesta. Rikoksen ottaminen virallisen syytteen alaiseksi ja asioiden säännönmukainen eteneminen esitutkintaan saattaa kuitenkin jossakin määrin *de facto* lisätä varovaisuutta sellaisessa poleemisessa tai sarkastisessa kielenkäytössä, joka saatettaisiin tulkita tunnusmerkistön kaltaisella tavalla uhkaavaksi. On tärkeää myös huomata, että sananvapauteen kuuluva ja avoimessa yhteiskunnassa ehdottomasti laillinen poliittinen, tieteellinen ja kulttuurinen kritiikki voi joissakin tilanteissa aiheuttaa kohteelleen samankaltaisia negatiivisia seurauksia kuin tunnusmerkistön kattama laitton uhkaus uhrilleen. Joukkoistumisen vaikutukset eivät myöskään ole aina alkuperäisen viestijän ennakoitavissa tai hallittavissa.

Mediayritysten kokemusten mukaan nimenomaan vaientamisvaikutuksen voidaan arvioida nykyisellään sulkevan useita näkökulmia julkisen keskustelun ulkopuolelle ja siten haittaavan jo merkittävästi avointa keskustelua yhteiskunnassa. Liitto pitää siksi esityksen sananvapautta edistäviä vaikutuksia sen sananvapautta rajoittavia vaikutuksia merkittävämpinä ja katsoo esityksen

siten kokonaisuutena ennemminkin parantavan kuin heikentävän sananvapauden tilaa yhteiskunnassa.

3. Esitysluonnoksessa (s. 22) todetaan vaikeaksi arvioida työntajaryityksille lakimuutoksesta aiheutuvia kustannuksia. Lakiesitys jättää kuitenkin yritys kohtaista harkinnanvaraa siinä, missä laajuudessa ja millä tavalla ne haluavat edistää mahdollisia oikeusprosesseja työntekijöihin kohdistuvissa uhkailutapauksissa. Muutoksen voidaan joissakin tilanteissa jopa arvioida helpottavan yritysten asemaa nykyisestä, jossa mahdollisuutta saattaa rikos ilmoituksen kautta yleiseen syytteesen ei ole.
4. Kuten esitysluonnoksen perusteluissa (s. 26) todetaan, laittomassa uhkauksessa ei lähtökohtaisesti ole kyse ns. ilmaisurikoksesta silloinkaan, kun se tapahtuu yleisölle avoimella verkkoalustalla. Sikäli kun laittomassa uhkauksessa on kyse joukkoistetusta uhkaamisesta (nk. maalittamisesta), jossa viesti pyritään levittämään mahdollisimman laajalle ja sitä kautta löytämään yleisön joukosta uhkaamiseen osallistuvia ja fyysistä uhkaa toteuttavia henkilöitä, prosessisäännösten suhdetta ilmaisurikoksissa käytössä olevaan prosessiin voi olla jatkossa kuitenkin tarvetta selkeyttää. Tällöin on otettava huomioon etenkin tunnusmerkistön riittävä tarkkarajaisuus siltä osin, kun tunnusmerkistön mukainen teko on samalla osa julkista keskustelua.
5. Verrattuna siihen, että vainoaminen on rikoslaissa säädetty virallisen syytteen alaiseksi, ei laittoman uhkauksen säätämistä osittain virallisen syytteen alaiseksi voi pitää rikoslain systematiikassa poikkeuksellisenä (vrt. esitysluonnoksen s. 11). Huolimatta edellä kuvatusta julkisen keskustelun ulottuvuudesta teot ovat pääsääntöisesti rinnastettavissa toisiinsa.
6. Esitysluonnoksen sivun 4 toinen kappale on eräänlainen luettelo *sosiaalisen median kanavista ja muista kanavista*. Kappaleen merkitys on varsin epäselvä, ja se saattaa jopa ohjata ajattelemaan, että esitetty lainsäädäntö rajautuisi tai keskittyisi tiettyihin yksilöityihin palveluihin tai yrityksiin. Näin varmastikaan ei ole tarkoituksena, vaan kyse on laittomasta uhkauksesta kaikilla eri verkkoalustoilla sekä niiden ulkopuolella.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Mikko Hoikka
toimialajohtaja

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Sanomalehtien Liitto ja Suomen Kustannusyhdistys. Yhdessä edustamme noin 700:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Media-alan ja painoalan yritykset työllistävät Suomessa suoraan 22 000 henkilöä ja yritysten yhteenlaskettu liikevaihto on 4,4 miljardia euroa.